

มุมมองจากสำนักพิมพ์กับการเติบโตของธุรกิจหนังสือ

ขจรฤทธิ์ รักษา^๑

ตลอดระยะเวลาสี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา วงการหนังสือได้เติบโตขึ้นเป็นลำดับ มีสำนักพิมพ์เพิ่มขึ้นมากกว่าห้าร้อยแห่ง มีการผลิตหนังสือออกมานับหมื่นปก มีสำนักพิมพ์ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จผลิตผลงานออกมาอย่างต่อเนื่องเดือนละไม่น้อยกว่าสามสิบปก และยังมีสำนักพิมพ์ที่มีโรงพิมพ์ มีร้านหนังสือ จัดจำหน่ายแบบครบวงจรไม่น้อยกว่าสามแห่ง มีสำนักพิมพ์ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวล้มหายตายจากไปอย่างน่าเสียดาย และยังมีสำนักพิมพ์เกิดใหม่ผุดขึ้นทำหนังสือตามแนวทางที่ตัวเองถนัด ผสมกับรสนิยมของบรรณาธิการอย่างกลมกลืนประสบความสำเร็จอย่างน่ายินดี

บ้านหนังสือเป็นสำนักพิมพ์เล็กๆ ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๓๔ มีเป้าหมายที่ชัดเจนด้วยการพิมพ์งานวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศเป็นหลัก ด้วยหลักความเชื่อที่ว่า หนังสือ วรรณกรรม เล่มใดที่เราชอบจะต้องมีคนอื่นชื่นชมด้วย ภายใต้ความเชื่อนี้กลับไม่ได้ตอบโจทย์ทางธุรกิจเท่าที่ควรกิจการของสำนักพิมพ์ในช่วงปีแรก ๆ จึงอ่อนแอไม่มั่นคง มีสภาพลุ่ม ๆ ดอน ๆ ประจวบเหมาะกับการออก Writer นิตยสารทางวรรณกรรมรายเดือนซึ่งจะต้องจ้างทีมงาน กองบรรณาธิการ และฝ่ายศิลป์

เพิ่มขึ้น รายรับน้อยกว่ารายจ่ายทำให้บางช่วงต้องมีการหมุนเงินด้วยการแลกเช็ค ขาดสภาพคล่องจึงไม่ถือว่าเป็นสำนักพิมพ์ที่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด นิตยสาร Writer ดำเนินการอยู่ได้แค่สี่ปีจึงหยุดกิจการ และดำเนินเฉพาะกิจกรรมของสำนักพิมพ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ก็ยังคงมุ่งเน้นพิมพ์แต่เฉพาะงานวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศเป็นหลักเช่นงานของนักเขียนรางวัลโนเบล นาภิมาหัทพุช งานของลีโอ ตอลสตอย นักพนันของดอสโตเยฟสกี หนังสือเหล่านี้เป็นผลงานของนักเขียนเอกของโลก เป็นหนังสือที่เราเชื่อว่าดีงามอ่านแล้วก่อให้เกิดความสันตะเสนต่อจิตใจ ทำให้เกิดความเมตตาสงสาร เห็นความทุกข์ยากของคนอื่น ตัวนักเขียนยังมีความเป็นอัจฉริยะ ทั้งการเล่าเรื่อง การบรรยาย การใช้ภาษาและเรื่องเล่าของเขายังก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม

แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นกลับไม่ใช่หนังสือที่คนส่วนใหญ่ชอบอ่าน หนังสือวรรณกรรมเป็นความชอบของคนกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ด้วยความที่พิมพ์เฉพาะผลงานวรรณกรรม ทำให้บ้านหนังสือเป็นสำนักพิมพ์ที่ต้องตกอยู่ในความไม่แน่นอนว่าจะเดินหน้าหรือถอยหลัง ในขณะที่วงการหนังสือ

^๑ บรรณาธิการสำนักพิมพ์บ้านหนังสือ

ในช่วงเวลานั้นถือเป็นช่วงขาขึ้น มีร้านหนังสือเปิดใหม่เพิ่มแทบทุกเดือน ร้านหนังสือดอกหญ้าได้มีการขยายสาขาออกไปเรื่อย ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีคนเข้าร้านหนังสือมากขึ้น มีการผลิตหนังสือเล่มทั้ง นิยายรัก และหนังสือเสริมสร้างกำลังใจ หนังสือหมอดู หนังสือศาสนา หนังสือแปล โรแมนติกและหนังสือแนวฮาวทูออกมาอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก

ส่วนหนังสือวรรณกรรมก็ยังคงไปเรื่อย ๆ เรื่อย ๆ และคงอยู่ในสภาพเดิม คือมีคนอ่านอยู่จำกัด ผลงานดี ๆ ของนักเขียนไทย หากไม่ได้รับรางวัลซีไรต์ก็ยากที่จะขึ้นไปยืนอยู่บนแผงในฐานะหนังสือติดอันดับขายดี ยอดการผลิตก็ยังไม่เกินสองพันเล่มต่อครั้ง ส่วนยอดจำหน่ายนั้นก็น้อยเล่มที่จะขายหมดภายในหนึ่งปี

พ.ศ. ๒๕๓๖ สำนักพิมพ์บ้านหนังสือพยายามปรับตัวเพื่อให้ยืนอยู่ได้ ด้วยการค้นหาผลงานของนักเขียนไทยที่มีชื่อเสียงอย่าง รงค์ วงษ์สวรรค์ มาจัดพิมพ์ต่อเนื่องถึง ๒๕ ปก ประเดิมด้วยเสเพลบอยชาวไร่ ผู้มีอีเกในหัวใจ ไอ้แมลงวันที่รัก แดงวีหลงกลั่นกัญชา บาลีนิสหัดดอกกลิ่นทม ฯลฯ

จากนั้นก็พิมพ์ผลงานของนักเขียนไทยที่มีชื่อเสียงอีกหลายรายอาทิจำลอง ฝั่งชลจิตร, ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, สุจินดา ชันตยาหลงกต, ลาว คำหอม, ผลงานแปลของประมุข อุดมธุป ฯลฯ แต่กระนั้นก็ยังไม่อาจถือว่าประสบความสำเร็จในด้านยอดขายแต่อย่างใด แต่หากมองในความเป็น น่าจะเป็น หนทางข้างหน้าก็ไม่ถึงกับตีบตัน ผลงาน

ของนักเขียนเหล่านี้ มีแนวโน้มว่าจะจำหน่ายได้เรื่อย ๆ แต่อาจจะต้องใช้เวลาพอสมควร

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เดือนตุลาคม นิตยสาร Writer ฉบับแรกออกวางจำหน่าย เนื้อหาเต็มไปด้วยความเข้มข้นทั้งบทสัมภาษณ์ บทความ บทวิเคราะห์งานวรรณกรรม บทกวีและเรื่องสั้น ดุเดือดไปด้วยเสียงวิพากษ์ของนักเขียนหนุ่มต่อกรณีของรางวัลซีไรต์ในบทสัมภาษณ์ที่ใช้หัวคอลัมน์ว่า จัตุรัสความคิด

ในเล่มยังมีบทสัมภาษณ์ของกวีซีไรต์ใหม่หมาด ซึ่งประกาศออกมาว่า ผลงานที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติประจำปีนี้ คือ “มือนั้นสีขาว” ของ ศักดิ์สิริ มีสมสืบและยังมีบทความผลงานของนักเขียนรางวัลโนเบลคนล่าสุด คือ นาดีน กอร์ดิมอร์

หลังจากที่ได้รับการประกาศว่าหนังสือ “มือนั้นสีขาว” ได้รับรางวัล ผลงานของศักดิ์สิริก็ขึ้นแท่นติดอันดับขายดีทันที ยาวนานต่อเนื่องไปหลายเดือน ศักดิ์สิริได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการได้รับรางวัลไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ผมสอนเด็กอยู่ตลอดเวลาในเรื่องรางวัล เพราะผมเป็นครูได้ฝึกเคี้ยวไขว้ให้เด็กเขียนพาเด็กเข้าประกวดชิงรางวัล และบางครั้งเด็กก็ได้ขึ้นมา ผมก็บอกก่อนจะไปประกวดแล้ว ถึงแม้เธอจะได้รางวัลอะไรขึ้นมา ก็ไม่ได้หมายความว่าเธอจะวิเศษวิโส เพราะรางวัลมันผ่านมาและก็ผ่านไป แต่เธอจะอยู่กับตัวเองโดยตลอด งานศิลปะถ้ามันเข้าไปอยู่ในจิตใจเธอได้ มันจะเป็นสิ่งวิเศษ รางวัลมันได้เข้าไปอยู่ในใจเธอแล้ว ถึงแม้เธอจะไม่ได้โล่และไม่ได้

เกียรติบัตรอะไร เพราะฉะนั้นเมื่อถึงคราวผมบ้าง ผมก็ต้องรู้สึกอย่างที่เคยสอนเด็ก เพราะมันผ่านมาไม่นานมันก็จะผ่านไป”

ใน Writer ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๓๕ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งเป็นนักเขียนที่มีผลงานติดอันดับขายดีทุกเล่มพูดถึงรางวัลที่ส่งผลกระทบต่อการขายว่า “ผมยืนยันว่า รางวัลนั้นดีในการให้กำลังใจ หรือว่าช่วยโปรโมทหนังสือ บางคนถ้าไม่ได้รางวัลมันไม่ซื้อ ฉะนั้นถ้ามันช่วยให้คนอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น ถึงจะช่วยด้วยแรงจูงใจที่ผิดก็ยังดี เพื่อจะมีคนเคยชินติดหัวไปบ้างว่า การอ่านหนังสือนี้มันดี เพื่อจะได้ตามไปซื้องานของคนอื่นมาอ่านบ้าง” และเสกสรรค์ยังบอกว่า “ผมเขียนหนังสือขายมาได้เป็นหมื่น ๆ เล่ม ผมไม่เคยได้รางวัลอะไรเลย”

Writer ฉบับครบรอบหนึ่งปี เมื่อกันยายน ๒๕๓๖ ได้มีการสำรวจ “สิบอันดับหนังสือขายดี” ด้วยการหาข้อมูลมาจากร้านหนังสือดอกหญ้าทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ดวงกมล เตอะบุ๊คเชส เพ็ญบุญ ผนวกรวมกับร้านหนังสืออิสระตามหัวเมืองใหญ่ เช่น ร้านบ้านหนังสือในจังหวัดชุมพร

เดือนแรกได้ประเมินผลออกมาว่า หนังสือที่ติดอันดับขายดี สิบอันดับ ได้แก่

๑. ๑๐๘ ของคำถาม โดย สำนักพิมพ์สารคดี
๒. คู่มือหมอดูโพยปซี โดย ขุนทอง อสุณี ณ ออยุธยา
๓. ขอให้รักเรานั้นนิรันดร โดย ประภัสสร เสวิกุล
๔. ขอหมอนใบนั้นที่เธอฝันยามหนุน โดย ประภัสสร เสวิกุล

๕. คู่มือมนุษย์ โดย พุทธทาสภิกขุ
๖. โลกเหล่าความรัก รวมวาทะของโกวเล้ง
๗. น้ำใสใจจริง โดย ว.วินิจฉัยกุล
๘. เจาะอนาคตกับนอสตราดามุส
๙. นวลนางข้างเตียง โดย โบตัน
๑๐. วิธีฝึกสมาธิวิปัสสนา โดย พุทธทาสภิกขุ

เมื่อแยกประเภทออกมาก็พบว่า มีอยู่แค่สี่ประเภทคือ วรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนชื่อดัง อาทิ ประภัสสร เสวิกุล ว.วินิจฉัยกุล และโบตัน

ประเภทศาสนา คือ ผลงานของท่าน พุทธทาสภิกขุ

ประเภทวิทยาศาสตร์ คือ เจาะอนาคตกับนอสตราดามุส

และอื่น ๆ ได้แก่ วิธีการดูหมอ กับ ๑๐๘ คำถาม

ในแวดวงการผลิตหนังสือ มีคำกล่าวที่ว่า หนังสือแค่สี่ประเภทเท่านั้นที่จะสามารถทำยอดขายได้ดีอย่างเป็นอมตะ คือ

หนึ่ง หนังสือเกี่ยวกับพระ (คำสอน คำเทศนา ประสบการณ์ของเกจิชื่อดัง)

สอง หนังสือเกี่ยวกับผี (ไสยศาสตร์ ความเชื่อ สยองขวัญ)

สาม หนังสือปลุกใจเสือป่า (หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ทางเพศ ไม่ว่าชายจริงหญิงแท้ หรือชายรักชาย หรือหญิงรักหญิง ติดเรท ๑๘+)

สี่ หนังสือเด็ก (คู่มือคลอดบุตร คู่มือเลี้ยงดูบุตรในครรภ์ การตั้งชื่อบุตร หนังสือภาพเด็ก การ์ตูนสำหรับเด็ก หนังสือนิยายเยาวชน)

ทั้งสี่ประเภทนี้ก็ขึ้นอยู่กับสำนักพิมพ์แต่ละแห่งว่าจะมีความสามารถในการจัดทำเนื้อหารูปเล่มให้สวยงามน่าสนใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้และหาความชำนาญเอาเฉพาะตน

ในส่วนของบ้านหนังสือ ก็ยังล้มลุกอยู่กับการทำนิตยสารวรรณกรรมที่ประสบความสำเร็จบ้างล้มเหลวบ้าง และในปี ๒๕๓๕ ได้มีโอกาสพบกับนักเขียนผู้อาวุโสอายุ ๗๕ ปี ชื่อ ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ท่านมีชื่อเสียงในด้านการเขียนหนังสือแนวผจญภัยในป่า และเรื่องซึ่งเกี่ยวกับในรั้วในวัง ขณะนั้นท่านนั่งอยู่ในตำแหน่งที่ปรึกษาของสำนักพิมพ์ดอกหญ้าร่วมกับ อาจิดน จันทรัมพร และช่วย พูนเพิ่ม

ต้นปี ๒๕๓๖ คุณชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ได้มอบต้นฉบับไว้ให้พิจารณาเล่มหนึ่ง ชื่อ “ป่าอาถรรพณ์” ประกอบด้วยสารคดีขนาดสั้น ๒๑ เรื่อง อาทิ อภินิหารเจ้าแม่กาลิโฑ ปาฏิหาริย์เจ้าพ่อเขาใหญ่ ผีโป่งป่าลาน ผีโขมดในดงเขมร ภูตพรายเหนือไร่ซากสาบในป่ากำพูซ ผีกองกอยที่โป่งพลับพลึง วิญญาณโป่งอีหมี พรานกรงกับนางตะเคียน พรายน้ำที่สองพี่น้อง พรายตะเคียน วัวแดงที่เหวดตาบัว ผีตาบัวในดงดิบ ปีศาจที่ไร่ร้าง และ ฯลฯ เนื้อหาเต็มไปด้วยความน่ากลัว ลึกลับ และเต็มไปด้วยเรื่องของสิ่งมหัศจรรย์ที่มองไม่เห็น บ้านหนังสือไม่เคยพิมพ์หนังสือแนวนี้มาก่อน จึงต้องต้นฉบับไว้เกือบครึ่งปี แต่ในภาวะที่ต้นฉบับขาดแคลน เดือนตุลาคม

หนังสือป่าอาถรรพณ์ก็ถูกเข็นออกมาเป็นเล่ม ออกวางจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วประเทศ โดยสายส่งเคล็ดไทย

“ป่าอาถรรพณ์” กลายเป็นหนังสือที่ขายดีติดอันดับขึ้นมาทันที มีการพิมพ์ซ้ำทุกปี และยังคงขายได้อยู่จนกระทั่งพิมพ์ติดต่อกันเป็นครั้งที่ ๙

จากนั้นบ้านหนังสือก็ได้รับความกรุณาจากชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ให้ได้พิมพ์ผลงานของท่านต่อเนื่องถึง ๓๗ ปก นับตั้งแต่ป่าโบราณ ป่าในอดีต ป่าอาเพศ ป่าสมิง ป่าโป่งเชือก ป่าปาฏิหาริย์ ป่ามหัศจรรย์ ป่าพยัคฆ์ ป่าดงพงพี ฯลฯ

หนังสือทุกปกของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านที่ชอบหนังสือแนวนี้ อย่างเหนียวแน่น บ้านหนังสือจึงปลอดภัยจากภาวะหนี้สิน ดำเนินกิจการสำนักพิมพ์ได้โดยไม่มีหนี้สินตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เป็นต้นมา

สิบอันดับหนังสือขายดี ประจำเดือนมิถุนายน ๒๕๓๗ ที่สำรวจโดยกองบรรณาธิการ Writer มีดังนี้

๑. ดาวพระศุกร์
๒. จินตนาการไม่รู้จบ โดย มิฆาเอล เอนเต้
๓. ป่าอาถรรพณ์ โดย ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์
๔. โสมส่องแสง โดย โรสลาเรน
๕. นิทานข้างหมอน โดย ไก่อ่อน
๖. ทะเลแปร โดย ว.วินิจฉัยกุล
๗. ป่าในอดีต โดย ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์
๘. ความรู้เรื่องเงินจากผู้เฒ่า โดย จิตราก่อนันทเกียรติ

๙. ตัวหนังสือคือนิสัย จิตรารมณ์ แปล

๑๐. ล่า โดย ทมยันตี

จะสังเกตได้ว่าหนังสือของชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ ติดอันดับถึงสองเล่ม คือ อันดับสามกับอันดับเจ็ด และหลังจากนั้น ก็ไม่เคยมีผลงานเล่มใดของ สำนักพิมพ์บ้านหนังสือติดอันดับอีกเลย แต่ก็ยังถือได้ว่า หนังสือปามียอดจำหน่ายเป็นไปได้ดีอย่างสม่ำเสมอ

ในปี ๒๕๔๐ วงการหนังสือในขณะนั้นได้เติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ร้านหนังสือดอกหญ้าได้ขยายสาขาออกไปเรื่อย ๆ จัดวางหน้าร้านทันสมัย ดึงดูดลูกค้าหน้าใหม่ให้เข้าไปเยี่ยมชมและซื้อหนังสืออย่างไม่เคยเป็นมาก่อน หนอนหนังสือจำลองแกนของร้านได้อย่างชนิดติดปากคือ “เพียงแวะเข้ามาชม เราก็นิยมคุณอยู่ในใจ” ดอกหญ้าเป็นร้านของคนรุ่นใหม่ ร้านหนังสือติดแอร์เย็นฉ่ำ มีไฟสว่างอย่างทั่วถึง มีมุมให้นั่งอ่านเล่น และจัดหมวดหมู่ของหนังสือได้อย่างดี คั้นหาง่าย พนักงานได้รับการฝึกฝนให้รู้จักหนังสือที่ตัวเองดูแลอย่างได้มาตรฐาน ดอกหญ้าจึงมีความเป็นเลิศ ดึงดูดให้ผู้คนรู้จักร้านหนังสือ รักหนังสือ และส่งผลให้เกิดภาพของร้านหนังสือในอุดมคติขึ้นมามากมาย จนแทบจะกลายเป็นว่า ใคร ๆ ก็อยากเปิดร้านหนังสือ

นอกจากมีร้านหนังสือที่ทันสมัยเป็นของตัวเองแล้ว ดอกหญ้ายังขยายสำนักพิมพ์ให้ใหญ่ขึ้น พิมพ์งานขายดีออกมาหลายต่อหลายเล่ม หนังสือที่ประทับใจตราดอกหญ้าเสมือนหนึ่งได้รับการประกันคุณภาพ จึงกลายเป็นเครื่องหมายสำคัญที่ดึงดูดให้

นักเขียนอยากจะมีผลงานพิมพ์กับสำนักพิมพ์แห่งนี้

ดอกหญ้ามักเขียนที่เป็นแม่เหล็กหลายคนที่อยู่ในสังกัด พิมพ์ผลงานขายดีออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประภัสสร เสวิกุล ที่โด่งดังสูงสุดด้วยเรื่อง เวลาในขวดแก้ว ขอหมอนใบนั้นที่เธอฝันยามหนุน ซึมไป ลอดลายมังกร หรือเกือบทุกปกก็ว่าได้

นอกจากนี้ดอกหญ้ามักยังพิมพ์หนังสืออมตะอย่างสามก๊ก โฆษณาอกรายการวิทยุอยู่เป็นระยะ เปิดให้จอง และสามก๊กก็กลายเป็นหนังสือที่ขายดีสูงสุดอีกครั้งหนึ่งโดยการดำเนินงานของดอกหญ้า

ในขณะที่ดอกหญ้ามากำลังเฟื่องฟู สำนักพิมพ์ที่ค่อยเติบโตขึ้นมาอย่างเกะกะติด คือ สำนักพิมพ์ต้นอ้อ โดยบริษัทต้นอ้อ-แกรมมี ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๓๘ จากการร่วมทุนของแกรมมี ๗๐% และต้นอ้อ ๓๐%

นิตยสารผู้จัดการรายเดือน โดยรุ่งอรุณ สิริยามณี ได้เขียนคอลัมน์ชื่อ ต้นอ้อ แกรมมี ปฏิบัติการกินรวบในธุรกิจการศึกษา ไว้อย่างน่าสนใจทำนองตั้งคำถามว่า

ทำไมการเข้ามาของแกรมมีในธุรกิจการศึกษา ที่มีสำนักพิมพ์ต้นอ้อเป็นกุนซื่อ จึงได้สร้างความสั่นสะเทือนไปทั้งวงการการศึกษา เหตุใดแกรมมีซึ่งใช้เวลาเพียงแค่ ๒ ปีเข้าสู่ธุรกิจการศึกษา แต่สามารถครองตลาดประมูลจัดซื้อครุภัณฑ์ที่มีงบประมาณนับหมื่นล้านบาท อะไรคือที่มาของความสำเร็จของต้นอ้อ-แกรมมีที่ต้องแลกมาด้วยชื่อเสียงและความเสี่ยง

“แกรมมีใช้วิธีเรียนลัดสู่ธุรกิจการศึกษา ด้วยการจับมือกับประจักษ์ วัฒนานุกิจ แห่งโรงพิมพ์ ต้นอ้อ ซึ่งอยู่ในวงการผลิตหนังสือประกอบการเรียน และสื่อการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ จนกลายเป็น ๑ ในผู้ผลิตหนังสือประกอบการเรียน รายใหญ่ที่มีบทบาทในตลาดการศึกษาอย่างมาก

เวลาสิบกว่าปีที่ต้นอ้อโลดแล่นอยู่ในวงการ ขายหนังสือย่อมเป็นเครื่องการันตี ความเป็น “ต้นอ้อ” ได้ไม่น้อย เพราะในการแข่งขันของธุรกิจหนังสือแบบเรียนไม่เพียงแต่คุณภาพของหนังสือเท่านั้น แต่ต้องอาศัยทั้งชั้นเชิงการตลาด และสายสัมพันธ์กับบรรดาเจ้าหน้าที่และผู้บริหารของหน่วยงานราชการ”

“ในฐานะของคนมาใหม่ เราเข้าไปเปลี่ยนแนวรบทางการตลาดใหม่ เราไปบริการถึงที่ไม่ใช่ส่งรายการไปให้เขาเลือกซื้อ ไปเสนอแนะ ไปให้เขาดูว่าชอบหรือไม่ เราทำแบบนี้มาตลอดเรามีพนักงานขายเกือบ ๑๐๐ คนออกเดินขาย เพราะเราไม่มีร้านเราพึ่งร้านอย่างเดียวไม่ได้” ประจักษ์เล่าถึงการก้าวเข้าสู่ธุรกิจหนังสือแบบเรียนของต้นอ้อ

ต้นอ้อยังวางบทบาทเป็นผู้ริเริ่มมากกว่าการเป็นผู้ตาม “นโยบายที่วางไว้เป็นขั้นตอน เช่น สมมติกระทรวงประกาศให้ทำสื่อสำหรับเด็ก ๓ ขวบ ๔ ขวบ เราก็ก้าวก่อน เพียงแต่เรารอเวลาที่จะมาถึง เช่น สื่อประเภท กฎจราจร หุ่นมือ อันนี้เราทำมานานแล้ว พอมาร่วมกับแกรมมีก็ดังไปใหญ่ เราต้องมองตลาดให้ทะลุ” ประจักษ์กล่าวกับ “ผู้จัดการรายเดือน”

สำหรับต้นอ้อ การจับมือกับแกรมมีเป็นเสมือนการติดปีกให้กับตัวเอง เพราะการเป็นแค่ธุรกิจครอบครัวจะมีข้อจำกัดทั้งรูปแบบบริหารงาน และเงินทุน การอาศัยฐานจากแกรมมีซึ่งมีทั้งเครือข่ายการตลาด การจัดส่ง และฐานเงินทุน ย่อมทำให้ความฝันของประจักษ์บรรลุสู่เป้าหมายได้เร็วขึ้น

“ช่วงนั้นผมอยากทำร้านแฟรนไชส์ ร้านขายหนังสือ อยากทำสื่อการศึกษาแบบใหม่ แต่กำลังทุนของผมไม่พร้อม เพราะเป็นแค่ธุรกิจครอบครัว พี่บุลย์ก็ถามผมว่าธุรกิจอย่างนี้มีกำไรอยู่แล้วจะมาแบ่งให้ผมทำไม แต่ผมไม่ อยากทำแบบครอบครัว เพราะมันจะอยู่จำกัด อยากทำเป็นองค์กรใหญ่ ต่อให้เราจะขยายอีกมันก็ไม่ลำบากแล้ว แค่หนังสือเสริมผมก็แยแล้ว จะไปทำแบบฝึกหัดหรือไปทำซีเอไอ (ซอฟต์แวร์การศึกษา) ทำวิดีโอ ผมไม่มีกำลังพอ สปอตโฆษณาที่ไม่มี แต่แกรมมีเขามีทั้งสปอต มีเดีย เครือข่ายการตลาด” ประจักษ์กล่าว

แต่ไม่นานนักต้นอ้อแกรมมีก็โดนพายุทางการเมือง ทำให้กิจการหดตัวลงและเลิกไปในที่สุด

แพรวสำนักพิมพ์ก่อกำเนิดขึ้นในปี ๒๕๓๕ ภายใต้อาณัติของบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง ซึ่งมีนิตยสารหลายเล่มที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงอยู่ในเครือ มีโรงพิมพ์เป็นของตัวเอง แพรวสำนักพิมพ์จึงเป็นสำนักพิมพ์ใหญ่ที่มีทุนหนาอีกแห่งที่เกิดขึ้นอย่างเงียบ ๆ และขยายตัวเติบโตอย่างรวดเร็ว กิจการหนังสือเล่มก็เติบโตควบคู่ไปกับการทำนิตยสารจากการเริ่มต้นด้วย แพรวสำนักพิมพ์ ผลิตหนังสือเล่มประเภทวรรณกรรม เรื่องสั้น และบทกวี

ปัจจุบันได้ขยายเพิ่มเป็น ๑๓ สำนักพิมพ์ ผลิตหนังสือครอบคลุมหลากหลายหมวดหมู่ ตั้งแต่หนังสือสำหรับเด็กเล็ก เยาวชน วัยรุ่น ที่สร้างเสริมจินตนาการ ไปจนถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ อาหาร การตกแต่งบ้านและสวน และอีกมากมายสำหรับนักอ่านทุกเพศทุกวัย โดยยึดหลัก "คุณภาพ" เป็นหัวใจสำคัญ

นอกจากนี้ยังเปิดร้านหนังสือนายอินทร์สาขาแรกที่ท่าพระจันทร์ “ร้านนายอินทร์ อยู่เคียงข้างและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนนักอ่านมาตั้งแต่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๗ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานนามจากหนังสือพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “นายอินทร์ ผู้ปิดทองหลังพระ” เป็นชื่อร้านหนังสือในนาม “ร้านนายอินทร์” ด้วยความมุ่งหวังที่จะเป็นศูนย์กลางการกระจายความรู้ ความคิด และช่วยส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับคนไทยอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคม ตลอดจนประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง”

ร้านนายอินทร์ประสบความสำเร็จอย่างน่าชื่นชม กลายเป็นร้านหนังสือแห่งใหม่ที่ทันสมัยกว่า และน่าเข้าไปเลือกซื้อหนังสือมากกว่า ไม่นานก็ขยายสาขาออกไปนับร้อยแห่งทั่วประเทศในช่วงเวลาอันรวดเร็ว ในขณะที่นายอินทร์ขยายสาขาออกไปอย่างต่อเนื่อง ร้านหนังสือดอกหญ้าก็ค่อยร่วงโรยลง จนกระทั่งล้มหายตายจากไปอย่างไม่น่าเชื่อ เหลือร้านหนังสือใหญ่ที่มีสาขาอยู่แค่สองรายคือนายอินทร์ กับซีเอ็ด โดยซีเอ็ดบู๊คเซ็นเตอร์สาขาแรก

ได้เปิดอย่างเป็นทางการขึ้นในปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่ศูนย์การค้าฟอร์จูนทาวน์ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ก็ได้เริ่มขยายสาขาเป็นครั้งแรกที่โลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ สาขาพญา ไซเอ็ดได้ผุดร้านหนังสือขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของห้างสรรพสินค้าชื่อดัง เช่น เดอะมอลล์ เซ็นทรัล และโลตัส ซีเอ็ดเปิดร้านอยู่ในห้างสรรพสินค้าแทบทุกแห่ง และได้รับการต้อนรับอย่างดีเยี่ยม มีผลการประกอบการมีกำไรอย่างต่อเนื่อง มีการนำบริษัทเข้าตลาดหลักทรัพย์ มีผลกำไรมหาศาล จาก ๓ สาขาในปี ๒๕๓๔ เป็น ๒๗ สาขาในปี ๒๕๔๐ และ ๓๕๙ สาขาในปี ๒๕๕๐ ต่อมาเป็น ๔๑๖ สาขาในปัจจุบัน

ดูจากตัวเลขย้อนหลังในปี ๒๕๕๐ บริษัทมีกำไรถึง ๑๘๔ ล้านบาท ปี ๒๕๕๓ บริษัทมีกำไรถึง ๒๔๓ ล้านบาท ดูจากตัวเลขนี้ก็จะเห็นได้ว่า ธุรกิจร้านหนังสือนั้นยังคงน่าสนใจอยู่เสมอแต่เป็นเรื่องน่าแปลกก็คือไม่ว่าร้านหนังสือซีเอ็ดหรือนายอินทร์ หรือ B2S จะขยายสาขาออกไปมากแค่ไหน แต่ยอดพิมพ์หนังสือของสำนักพิมพ์ขนาดเล็กก็ยังไม่เกินสองพันเล่มต่อครั้ง เป็นการพิมพ์ในจำนวนเท่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับ ๒๕ ปีก่อน ซึ่งร้านหนังสือในกรุงเทพฯ ยังคงมีไม่ถึง ๑๐๐ ร้าน ที่เป็นร้านดังมีคนรู้จักเช่น ร้านดวงกมล ร้านหมึกจีน ร้านแพร่พิทยา ร้านเดอะบู๊คเชส และร้านดอกหญ้า ต่างจังหวัดก็มีร้านดัง ๆ อยู่ไม่กี่ร้าน ส่วนใหญ่ก็จะตั้งอยู่ในตัวจังหวัดเสียด้วยซ้ำ

สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คเป็นสำนักพิมพ์อีกแห่งที่สร้างตำนานของตัวเองให้ผงาดขึ้นมาอยู่แถวหน้า

ด้วยการตัดสินใจที่ถูกต้องแม่นยำ ซีอีเอสเอสรี พอตเตอร์ของเจเค โรลลิงมาแปลและวางจำหน่ายในประเทศไทยเมื่อปี ๒๕๔๓ และจากความโด่งดังแบบถล่มทลายของแฮร์รี่ พอตเตอร์ ทำให้นานมีบุ๊คผลิตหนังสือคุณภาพออกมาอย่างต่อเนื่อง เป็นที่น่าเชื่อถือของกลุ่มนักอ่านอย่างเหนียวแน่น กิจการของสำนักพิมพ์เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเห็นได้ชัด

แฮร์รี่ พอตเตอร์เป็นเด็กกำพร้าผู้พบว่าตนเองเป็นพ่อมดเมื่ออายุได้สิบเอ็ดปี อาศัยอยู่ในโลกแห่งผู้ไม่มีอำนาจวิเศษหรือมักเกิล ซึ่งถือเป็นประชากรปกติความสามารถของเขานั้นมีมาโดยกำเนิดและเด็กจำพวกนี้จึงได้รับเชิญให้เข้าศึกษาในโรงเรียนซึ่งสอนทักษะที่จำเป็นแก่การประสบความสำเร็จในโลกพ่อมด แฮร์รี่กลายเป็นนักเรียนที่โรงเรียนคาถาพ่อมดแม่มดและเวทมนตร์ศาสตร์ฮอกวอตส์ และเรื่องราวส่วนใหญ่ในนวนิยายเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งนี้ เมื่อแฮร์รี่เติบโตขึ้นผ่านช่วงวัยรุ่น เขาเรียนรู้ที่จะก้าวข้ามปัญหาที่เผชิญกับเขา ทั้งทางเวทมนตร์ สังคมและอารมณ์ รวมทั้งความท้าทายอย่างวัยรุ่นทั่วไป เช่น มิตรภาพและการสอบตลอดจนบททดสอบอันยิ่งใหญ่กว่าที่เตรียมพร้อมเขาสำหรับการเผชิญหน้าที่คอยอยู่เบื้องหน้า เพราะแฮร์รี่ พอตเตอร์ จึงทำให้นานมีบุ๊คกลายเป็นสำนักพิมพ์ยักษ์ใหญ่ ขยับตำแหน่งจากสำนักพิมพ์ขนาดกลางมาอยู่แถวหน้าทันที

ตลอดระยะเวลากว่า ๒๕ ปี ที่โลกของวงการหนังสือยังหมุนวนต่อไป จึงหะอย่างก้าวของแต่ละสำนักพิมพ์นั้นไม่เหมือนกัน ในเรื่องของความนิยมก็

หมุนกลับไปกลับมาหลายต่อหลายครั้ง เช่น บางช่วงบางปี หนังสือแปลได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ใครๆ ก็อยากทำหนังสือแปลออกมาต้อนรับการตลาด บางช่วงก็เข้าสู่ฤดูของหนังสือธรรมะ พระเถรองค์ใดที่เทศนาดี พูดจาดี สอนดีก็จะได้รับการรวบรวมคำพูดคำสอนนั้นออกมาเป็นรูปเล่มหนังสือ ไม่รวมถึงพระสงฆ์องค์เจ้าที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว จากนั้นก็อาจจะหมุนวนมาสู่โลกวรรณกรรม หนังสือที่เขียนโดยนักเขียนเอกของโลกทั้งที่เคยได้รับรางวัลโนเบลหรือไม่เคยได้รับก็ถูกนำมาถ่ายทอดเป็นภาษาไทยให้คนอ่านได้เลือกเสพเลือกซื้อเอาตามใจ หรือบางช่วงหนังสือวรรณกรรมไทยที่เขียนโดยนักเขียนไทยทั้งรุ่นใหม่อุ่นรุ่นเก่ากลับมาได้รับความนิยม สำนักพิมพ์ก็เสาะหาต้นฉบับมาตอบสนองความต้องการของนักอ่านอย่างไม่ให้ขาดตกบกพร่อง บางฤดูก็อาจจะมีหนังสือฮาวทู ประเภททำให้อย่างไรให้รวย ทำอย่างไรให้สุข ทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ ทำอย่างไรให้พ้นทุกข์ หรือไม่ก็จะเป็นหนังสือเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์อย่างไรให้รวย สแกนกรรม หนังสือทุกประเภทจะมีอายุของมัน ถึงเวลาก็จะอึดตัวแล้วก็จะมีประเภทอื่นหมุนวนเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว เหมือนธรรมชาติที่มีพระอาทิตย์ขึ้นพระอาทิตย์ตก มีมืด มีสว่าง เหมือนเส้นกราฟชีวิตที่จะต้องขึ้นมีลง มีสุขมีทุกข์ มีสมหวังมีผิดหวัง วงการหนังสือก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก ไม่มีเครื่องหมายกำหนดชัดเจนว่าทำอะไร พิมพ์อะไรจึงจะประสบความสำเร็จ ทั้งหมดทั้งปวงขึ้นอยู่กับช่วงเวลา ช่วงชีวิตแต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ที่คนในวงการ

หนังสือพูดและเชื่อเหมือนกันหมดก็คือ เราทำหนังสือด้วยความรักหนังสือ ทุกคนต่างก็มีความมุ่งมั่นและความปรารถนาดีที่จะให้ผู้คนและเยาวชนในประเทศชาติรักในการอ่าน เพราะมีความเชื่อว่า เพราะการอ่านเท่านั้นที่จะสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นคนดีมีคุณภาพได้ เหมือนเช่นที่อาจารย์ศิลป์ พีระศรี กล่าวว่า “หากไม่อ่านหนังสือ แล้วคุณ จะรู้อะไร”

ในปี ๒๕๕๘ โลกโซเชียลเน็ตเวิร์ค เปิดกว้างมากขึ้น มีทั้งโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และเว็บไซต์ สำนักพิมพ์ต่าง ๆ เริ่มเปิดช่องทางสื่อสารจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านร้านหนังสือและสายส่งอีก มีการประชาสัมพันธ์

อย่างเป็นระบบและเปิดการขายทันทีหลังจากหนังสือเสร็จเป็นเล่ม มีการส่งสินค้าอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ การเปิดช่องทางการจำหน่ายทางโซเชียล ทำให้สำนักพิมพ์ทุกแห่งสามารถนำหนังสือเก่าที่หมดอายุ ถูกเก็บคืนมาจากร้านค้าสำนักพิมพ์ ได้กลับมาขึ้นโชว์ให้คนอ่านเลือกซื้อได้อีกครั้งโดยไม่ต้องติดกับเงื่อนโซ่ของเวลา

บ้านหนังสือเป็นสำนักพิมพ์เล็ก ๆ ที่ ปรคับประคองตัวอยู่ในแวดวงนี้มาอย่างสงบเสถียร สร้างผลงานทุกเล่มด้วยความเอาใจใส่และพิถีพิถันดูแลผู้อ่านดุจญาติมิตรและยังมุ่งมั่นที่จะทำตามความเชื่อเดิมต่อไปว่า “เราจะทำแต่สิ่งที่เรารัก หากเราทำหนังสือดี คนอ่านก็จะไม่ทอดทิ้งเรา..” ♦